

A KÉTHARMAD ÉS AZ ALKOTMÁNY

Az Eötvös Károly Intézet 2010. március 23-án A kétharmad és az alkotmány címmel alkotmányjogi teadélutánt tartott. Az ott elhangzottak közül három előadás írásos változatát közöljük. Ez a teadélután, ellentétben például bostoni elődjével, békés és együttműködő hangulatban zajlott, annak a gondolatnak a jegyében, hogy az alkotmány és az alapjául szolgáló alkotmányosság elvei a századoknak és az éppen zajló állami és társadalmi életnek is üzennek.

Konferenciáját az Eötvös Károly Intézet a kétharmados alkotmány módosító többséget eredményező parlamenti választás előtt tartotta meg, amikor természetesen a Fidesz által utóbb meghirdetett forradalom, új társadalmi szerződés vagy éppen a Nemzeti Együttműködés Rendszere még hírt sem adott magáról. Az időpont megválasztása tudatos volt, és utólag úgy tűnik, szerencsés is. A szervezők azt gondolták, hogy a várható kétharmados győzelem előtt nyíltabban cserélhet eszmét az irányadó alkotmányos elvekről és alkalmazásai körül az eszmetörténész, a jogtudós és a tudományt művelő, az alkotmány elveit alkalmazó alkotmánybíró, mint utána. Ma ez a vita, ugyanezekkel a szereplőkkel, nagy valószínűséggel már nem lenne megtartható.

Paczolay Péter, az Alkotmánybíróság elnöke Carl Schmitt nyomán azt a

fontos kérdést vetette fel, vajon szól-e bármilyen alkotmányos vagy morális elv amellelt, hogy igazolhatóbb, ha kilenc ember nyom el egyet, mint ha hat nyom el négyet. A minősített többség nem jogosít fel ilyesmire, és az alkotmány is az állampolgári közösség egészének a műve. Érdemes továbbá felidézni azt a gondolatát, hogy felülvizsgálható az Alkotmánybíróság azon korábbi álláspontja, mely szerint az elfogadott (kihirdetett) alkotmányszöveg az alkotmányos felülvizsgálat számára érinthetetlen, azaz akár az alkotmány módosítások alkotmányosságát is megítélhetné az Alkotmánybíróság. Tanulságos és szokás szerint szellemes volt Ludassy Mária előadása, aki a francia forradalom és a napóleoni kor alkotmányait a bennük megjelenő elvek és érdekek tükrében elemezte, arra is kitérve, hogyan került az alkotmányba és mit keresett ott a Legfőbb Lény. Bragyova András szerint egy új alkotmány megalkotása mindig forradalmi cselekedet, lévén a meglévő alkotmány kereteinek áthágása; azaz konszolidált viszonyok között nincs helye új alkotmánynak. Trócsányi László a francia és a belga alkotmányfejlődés alapján érvelt egy új alkotmány szükségtelensége mellett, mert alkotmánytörténeti áttekintése alapján arra a következtetésre jutott, hogy – a kormányzati rendszerek átformálására is kiterjedően – a

fennálló alkotmány keretei rugalmasan alakíthatók.

Az itt közölt írások a legfontosabb elméleti és alkotmánydogmatikai kérdésekkel foglalkoznak. Mi következik abból a követelményből, hogy az állam tekintse és kezelje egyenlőnek a polgárait? Vajon a demokratikus és a liberális elvek közötti feszültségből, vagy pedig az összhang elvéből kell-e kiindulnunk? Vannak-e az alkotmány módosításának az eljárásin túl tartalmi követelményei is? Ha vannak, akkor lehet-e legitim a tartalmi követelményeket figyelmen kívül hagyó többségi döntés? Alkotmányos háttérelmélet nélkül nincs mélyreható alkotmányos átalakulás – állítják a szerzők. Mi volt az alkotmányosságról és a mögöttes társadalmi mozgásokról folyó elméleti viták szerepe és hatása az 1989-es alkotmány létrejöttére és utólagos magyarázatára, védelmére és bírálatára? Miként szól, és miként hallgat az alkotmány önnön módosításáról, illetve az őt adott esetben felváltó új alkotmány legális elfogadásáról? Mindezek a kérdések felvetnek-e új, eddig meg nem fogalmazott szempontokat? Az eddigi hullámzó, olykor következtelen magyarországi alkotmány módosítási gyakorlatból kiolvashatók-e olyan elvek, amelyek irányt szabhatnak mai helyes döntéseinknek?

MAJTÉNYI LÁSZLÓ

A többség és az alkotmány

A hatodik szabad országgyűlési választás eredményeként olyan helyzet állt elő, amilyenre még nem volt példa a rendszerváltás utáni Magyarországon: egyetlen párt rendelkezik az országgyűlési képviselői helyek több mint kétharmada felett, és ezzel módja nyílik arra, hogy az alkotmány módosítás formai feltételeit akár egymaga, az ellenzéki pártok közreműködése nélkül teljesítse. Ez a lehetőség a kormánypárt híveit rendkívüli várakozással, kritikusaikat

nem kisebb aggodalommal tölti el. Van azonban valami, amiben hívek és ellenzék egyetérteni látszanak. Úgy tűnik, a legtöbben elfogadják azt a gondolatot, hogy a kétharmados többséggel, szabályos eljárásban meghozott alkotmány módosításokat tartalmi szempontból bírálhatja ugyan ki-ki a meggyőződése szerint, de az nem vitatható, hogy a kétharmados többségnek demokratikus felhatalmazása van az általa kívánatosnak tartott, tetszőleges tartalmú alkotmány módosításra.

Ez a vita nem az elvont általánosságok szintjén zajlik. A Magyar Köztársaság alkotmányos berendezkedésénél fogva a liberális demokráciák

közé tartozik. A liberális parlamenti rendszer legfontosabb vonásai a következőképp foglalhatók össze: a törvényhozás választja és pozíciójából el is mozdíthatja a végrehajtó hatalom vezetőjét; megbízatásuk idején a végrehajtó hatalom tagjai tevékenységükért a parlamentnek felelnek, a parlament tagjai által számon kérhetők; a parlamenti ellenzéknek kiterjedt jogosítványai vannak a kormány többség és a kormány ellenőrzésére; az alkotmány elismeri az emberi és állampolgári jogokat, amelyek a többségi döntéseket is korlátozzák; az Alkotmánybíróság alkotmányossági felügyeletet gyakorol mind a törvényhozó, mind pedig a végrehajtó hatalom felett, és az